

Asia: VN/20873/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Rusetti ry pitää muutosta esitetyistä lähtökohdista kannatettavana. Alla olevat huomiot koskevat kolmea perustelumuition kohta, joissa vammaisia henkilöitä ja erityisesti vammaisia naisia edustavien järjestöjen asema jää tunnistamatta. Analyysi perustuu YK:n vammaissopimukseen (CRPD), CEDAW-sopimukseen, CRPD-komitean yleiskommentteihin nro 6 (2018) ja nro 7 (2018) sekä CRPD-komitean Suomelle 26.8.2025 antamiin loppupäätelmiin (CRPD/C/FIN/CO/1).

1. 3 §:n 2 momentin 1 kohta: konkreettinen, kohtaava asiakastyö

Rusetti ry pitää perusteltuna, että avustusharkinnassa painotetaan toimintaa, joka vahvistaa ihmisten osallisuutta ja vähentää eriarvoisuutta. Muistioloannoksen perustelut (s. 5–6) kuitenkin määrittelevät kohtaavan työn yksinomaan asiakkaiden väliseksi tai asiakkaan ja järjestön väliseksi suoraksi vuorovaikutukseksi. CRPD-komitean yleiskommentti nro 7 (2018) määrittelee vammaisia henkilöitä edustavan järjestön toisin: sen ensisijaisena tarkoituksena on yhteisesti toteuttaa, ilmaista, edistää, tavoitella ja puolustaa vammaisten henkilöiden oikeuksia, sen edustajina ja johdossa on vammaisia henkilöitä, se on poliittisesti riippumaton, ja se voi edustaa myös moniperusteista identiteettiä, kuten vammaisia naisia (yleiskommentti nro 7, kohta 11). Tällainen toiminta ei asetu muistion kohtaavan asiakastyön määritelmän piiriin, eikä kriteeri sellaisenaan tunnista sitä yhtä tarpeelliseksi.

Vammaisyleissopimuksen 33 artiklan 3 kohdan mukaan sopimusvaltioiden on tuettava ja rahoitettava kansalaisyhteiskunnan, erityisesti vammaisjärjestöjen, valmiuksien vahvistamista niiden aktiivisen osallistumisen takaamiseksi riippumattoman valvontakehyksen prosesseihin; tämä velvoite täydentää 4 artiklan 3 kohdan kuulemisvelvoitetta, ei korvaa sitä (yleiskommentti nro 7, kohta 39). Komitea on myös suositellut sopimusvaltioille, että ne kohdentavat erityistä, ensisijaisesti

suoraa ja pysyvää institutionaalista perusrahoitusta - ei vain projektirahoitusta, nimenomaisesti vammaisia naisia edustaville järjestöille, jotta niiden täysimääräinen ja tehokas osallistuminen lainsäädäntö- ja valvontaprosesseihin mahdollistuu (yleiskommentti nro 7, kohta 61 c ja d).

CRPD-komitea on antanut Suomelle 26.8.2025 hyväksytyissä loppupäätelmissään (CRPD/C/FIN/CO/1) tätä koskevat, poikkeuksellisen suorat huomautukset. Komitea kiinnitti huomiota nimenomaan Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) rajalliseen resurssien kohdentamiseen vammaisjärjestöjen hankkeille (kohta 56 c) ja suositti, että STEA:lta taataan vammaisjärjestöille riittävä rahoitus niiden poliittiseen ja julkiseen elämään osallistumisen edistämiseksi (kohta 57 c). Komitea totesi lisäksi huolestuneena rahoituksen vähenemisen heikentävän järjestöjen kykyä toteuttaa niiden CRPD 33 artiklan mukaista perustavanlaatuista tehtävää sopimuksen toimeenpanon seurannassa, ja kirjasi erikseen huolenaiheeksi Suomen valtion kuulemisessa esittämän kannan, jonka mukaan vammaisjärjestöt voivat toimia itsenäisesti yksityisellä rahoituksella (kohta 64 b–c). Komitea suositti sen sijaan julkisen ja yksityisen rahoituksen jatkuvuussuunnitelman laatimista, jotta järjestöt voivat toteuttaa tehtävänsä itsenäisesti (kohta 65 c).

Rusetti ry edellyttää, että 1 kohdan perusteluihin lisätään maininta, jonka mukaan vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen CRPD 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan mukainen seuranta-, raportointi- ja vaikuttamistyö rinnastetaan kohtaavaan asiakastyöhön avustusharkinnassa. Rusetti ry huomauttaa, että STEA:n rahoituskriteerien kiristäminen tähän suuntaan ilman tätä täsmennystä olisi vastoin CRPD-komitean juuri antamia, STEA:a nimeltä koskevia suosituksia.

2. 3 §:n 2 momentin 3 kohta: toiminnan rinnakkaisuus ja päällekkäisyys

Rusetti ry pitää lähtökohtaisesti perusteltuna tavoitetta karsia järjestökentän hallinnollista päällekkäisyyttä. Muistioloannos (s. 7) kuitenkin toteaa nimenomaisesti, että yhdistymissuunnitelma toisen samalla kentällä toimivan järjestön kanssa vaikuttaa avustusharkinnassa edullisesti, ja vastaavasti puutteet tällaisen suunnitelman esittämisessä voidaan huomioda avustusta vastaan puhuvana seikkana.

CRPD-komitean yleiskommentti nro 7 (2018) tunnustaa, että vammaisia henkilöitä edustavat järjestöt voivat edustaa moniperusteista identiteettiä, kuten naisia, lapsia, alkuperäiskansojen edustajia tai muita intersektionaalista syrjintää kohtaavia ryhmiä, ja että tällaiset järjestöt ovat CRPD:n tarkoittamia vammaisjärjestöjä siinä missä yleisjärjestötkin (kohta 11 e). Sama yleiskommentti edellyttää, että rahoitus jaetaan tasapuolisesti eri vammaisjärjestöjen kesken, mukaan lukien pysyvä institutionaalinen perusrahoitus, eikä rajoiteta pelkkään projektirahoitukseen (kohta 61 d). Moninaisuutta rahoituskentässä pidetään tavoitteena, ei ongelmana, joka tulisi ratkaista yhdistymisillä.

Muodollisesti neutraali päällekkäisyyskriteeri voi tosiasiallisesti johtaa siihen, että intersektionaalista syrjintää kohtaavia tai muuta erityisryhmää edustava järjestö tulkitaan päällekkäiseksi yleisjärjestön kanssa ja sitä painostetaan sulautumaan siihen, jolloin kyseisen ryhmän erityisosaaminen ja edustus voivat kadota. CRPD:n lähtökohtana on, että vammaisten henkilöiden moninaisuus tunnustetaan ja että myös moniperusteista syrjintää kohtaavilla ryhmillä tulee olla mahdollisuus järjestäytyä ja osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon omien järjestöjensä kautta. CRPD-komitea totesi Suomelle 26.8.2025 antamissaan loppupäätelmissä (CRPD/C/FIN/CO/1) huolestuneena, ettei Suomen tasa-arvo-ohjelma tai sukupuolittuneen väkivallan vastaiset toimet valtavirtaista vammaisuutta eikä sisällä intersektionaalista lähestymistapaa, eikä niissä ole tehokkaita täytöntöönpano-, seuranta- tai vastuuvollisuusmekanismeja (kohta 10), ja suositti intersektionaalisen lähestymistavan valtavirtaistamista kaikkeen tasa-arvoa, sukupuolittunutta väkivaltaa ja vammaisuutta koskevaan lainsäädäntöön ja politiikkaan (kohta 11 a). Sama riski koskee avustuskriteeristöä: geneerinen päällekkäisyysarviointi, joka ei tunnista intersektionaalisten erityisjärjestöjen asemaa, toistaisi juuri sen rakenteellisen puutteen, josta komitea on Suomea äskettäin huomauttanut.

CRPD:n 4 artiklan 3 kohta ja yleiskommentti nro 7 korostavat vammaisten henkilöiden ja heitä edustavien järjestöjen oikeutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon sekä sitä, että myös erityisryhmiä edustavat järjestöt ovat itsenäisiä oikeudenhaltijoita ja edustuksellisia toimijoita. Tästä seuraa, ettei yleisjärjestöjen voida lähtökohtaisesti katsoa korvaavan erityisryhmiä edustavia järjestöjä tai niiden asiantuntemusta.

Rusetti ry edellyttää, että 3 kohdan soveltamisohjeisiin kirjataan nimenomainen tulkintaohje, jonka mukaan intersektionaalista syrjintää tai muuta erityistä vähemmistöasemaa edustavia erityisjärjestöjä ei pidetä päällekkäisinä yleisjärjestöjen kanssa, ja että niiden itsenäinen toimintaedellytys turvataan.

3. Vaikutusarviointi ja muodollinen yhdenvertaisuus (3 ja 4 luku)

4 luvun (”Pääasialliset vaikutukset”) vaikutusarviointi käsittelee ainoastaan valtiontaloudellisia ja hallinnollisia vaikutuksia. Se ei sisällä minkäänlaista eriteltyä arviota siitä, miten uudet kriteerit — erityisesti kohtaavan asiakastyön painotus ja päällekkäisyysarviointi — vaikuttavat vammaisia henkilöitä tai vammaisia naisia edustaviin järjestöihin. 2 luvun (”Asian valmistelu”) mukaan valmistelu on tehty pelkästään virkatyönä kansliapäällikkötasolla. Muistio myös nojaa muodolliseen yhdenvertaisuuteen (PL 6 §, yhdenvertaisuuslaki) todetessaan, ettei erillistä sääntelyä tarvita – tämä ohittaa CRPD:n ja CEDAWin edellyttämän aineellisen yhdenvertaisuuden ja positiivisten erityistoimien vaatimuksen rakenteellisesti heikommassa asemassa oleville ryhmille.

CRPD-komitean yleiskommentti nro 6 (2018) yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyydestä toteaa, että vammaissopimus perustuu osallistavan yhdenvertaisuuden malliin, joka ylittää muodollisen yhdenvertaisuuden: siihen kuuluu uudelleenjakava ulottuvuus sosioekonomisen eriarvoisuuden korjaamiseksi, tunnustava ulottuvuus leimautumisen ja stereotyyppien torjumiseksi, osallistava ulottuvuus sekä erilaisuuden huomioiva ulottuvuus (yleiskommentti nro 6, kohta 11). Muodollinen yhdenvertaisuuskohtelu, samojen kriteerien soveltaminen kaikkiin hakijoihin riippumatta niiden edustaman kohderyhmän rakenteellisesta asemasta, ei täytä tätä vaatimusta. Vastaavasti CEDAW-komitean yleissuositus nro 25 (2004) väliaikaisista erityistoimista täsmentää, ettei muodollinen (de jure) yhdenvertaisuus riitä CEDAW-sopimuksen 4 artiklan 1 kohdan velvoitteiden täyttämiseksi, vaan valtioiden on tavoiteltava tosiasiallista (de facto) yhdenvertaisuutta, tarvittaessa erityistoimin rakenteellisesti heikommassa asemassa oleville ryhmille.

Rusetti ry edellyttää, että muistion yhdenvertaisuusperustelua täydennetään tunnustamalla, että asetuksen 3 §:n kriteerien soveltaminen ilman vammaisia naisia ja muita intersektionaalisia ryhmiä koskevaa erillistä tarkastelua voi tosiasiallisesti johtaa syrjivään lopputulokseen, vaikka kriteerit olisivat muodollisesti yhdenvertaisia. Rusetti ry edellyttää lisäksi, että ennen asetuksen voimaantuloa tehdään erillinen arvio sen vaikutuksista vammaisia henkilöitä ja erityisesti vammaisia naisia edustavien järjestöjen toimintaedellytyksiin, CRPD-komitean loppupäätelmissä (CRPD/C/FIN/CO/1, kohta 55 a) komitea suositti kattavaa vammaisvaikutusten arviointia tuleville uudistuksille sen jälkeen, kun se totesi huolestuneena, että viimeaikaiset uudistukset on toteutettu ilman sitä.

Helsinki 21.7.2026

Anne Välimäki, puheenjohtaja

Rusetti ry

Pirkko Justander, varapuheenjohtaja

Rusetti ry

Täckman Anni
Vammaisten naisten valtakunnallinen yhdistys - Rusetti ry